

tii kehollisuutta ja Minna Mannert unelmoi huomisen kirkosta.

Kaiken kaikkiaan *Taantuvan tasa-arvon kirkko* tarjoaa monenlaisia näkökulmia ja tarttumapintoja tämän päivän evankelisuterilaiseen kirkkoon. Tarkoituksaan ei ole tehdä tutkimusta, vaan jokainen kirjoittaja tuo oman itsensä kautta esiin kirkon ongelmallista tasa-arvotilannetta. Kirjan puheenvuoroista välittyy kerta toisensa jälkeen, kuinka kirkko on valkoisen cis-heteromiehen kirkko. Vuosikatojen aikana syntyneet rakenteet ylläpitävät vahvaa patriarkaalista valta-asetelmaa. Tämä ei toki ole vain kirkon vaan myös laajemman yhteiskunnan ongelma. Vallan kasautuminen keski-ikäisille miehille, muun muassa työttömyyden ja ylistämällä alistamisena purkautuva rakenteellinen misogonia sekä vähemmistöjen ja marginaalien hiljentämiseen pyrkiminen ovat edelleen isoja rakenteellisia ja käytännön kirkolliseen elämään liittyviä kysymyksiä. Varsinkin valtapositiosta tulee helposti ajateltua, että kyllähän meillä tasa-arvo toimii jo hyvin tai ainakin paremmin kuin jossain muualla. Silloin jää herkästi huomaamatta, miten tilanne näyttää henkilöille, jolla ei ole samanlaista etuoikeutettua asemaa. Helsingin hiippakunnan taannoin julkaisema video, jossa miehet lukivat naispuolisille papeille tullutta törkypostia ja rivoa ehdottelua, tuntui hätkähdyttävän monia. Tämä on yksi esimerkki ilmiöstä, jonka olemassaolo on tavallaan hiljaa tiedetty koko ajan mutta josta ei ole haluttu puhua tai asiaa on vähätelty. Kansainvälinen Me too -liike ja kotimainen Totuus vapauttaa -kampanja ovat viimeistään osoittaneet, että sukupuoleen perustuva syrjintä, seksuaalinen vallankäyttö ja ahdistelu

sekä raiskauskulttuuri läpäisevät koko yhteiskunnan, myös kirkon.

Taantuvan tasa-arvon kirkko tangeeraa paikoin kolmannen ja neljännen aallon feminististä liikehdintää, jossa sukupuolen lisäksi pyritään tekemään näkyväksi ja purkamaan kaikkia sortavia valtarakenteita, esimerkiksi seksuaalisuuteen, ihonväriin, etnisyyteen, vammaisuuteen ja köyhyyteen liittyen. Kaikkia näitä kysymyksiä soisi käsiteltävän suomalaisessa teologisessa ja kirkollisessa keskustelussa nykyistä huomattavasti enemmän. Paljon on ylipäättään vielä tehtävä, ennen kuin toiseuttavasta puhettavasta päästään eroon. Miksi esimerkiksi edelleen niin monesti miespuolisesta papista puhutaan ”pappina” ja naispuolisesta papista ”naispappina”?

Taantuvan tasa-arvon kirkko on hyvä keskustelun avaus, mutta yksinään se ei tietenkään ratkaise mitään. Ei auta, että valkoinen keski-ikäinen ja keskiluokkainen kirkollinen johtajamies sanoo tasa-arvon olevan tärkeää. Meidän täytyisi pysähtyä kuuntelemaan, olla valmiita tarkastelemaan omaa asemaamme sekä siihen liittyviä etuoikeuksia ja vallan kysymyksiä. Vasta sitten voidaan todella edetä tasa-arvoisempaa kirkkoa kohti. Hyvä alku on kuitenkin lukea *Taantuvan tasa-arvon kirkko*. Ja sitten, ennen ensimmäistäkään ”Mutta eiväthän kaikki miehet!” -huudahdusta, me etuoikeutetut voisimme pysähtyä ihan vain kuuntelemaan ja antaa muille sen puhutilan, jonka olemme vuosikatojen ajan ajatelleet kuuluvan itsestään selvästi meille.

Arto Vallivirta, TM
Seurakuntapastori
Espoo

TARA WESTOVER
Opintielämä: Muistelma.
Suom. Tero Valkonen.
Helsinki: Tammi 2018.
435 s.

Uskonnollisiin yhteisöihin sijoittuvia, kokemuksiin perustuvia teoksia on ilmestynyt viime vuosina useita. Aihetta on tarkasteltu myös tv-sarjoissa (*Huuto syvyydestä*, *Piru vai pyhimys*, *Tapahtukoon sinun tahtosi*) sekä erilaisissa dokumenteissa. Näitä kulttuurituotteita yhdistää pyrkimys kuvata eletyn uskon verkostomaista todellisuutta. Usko muovaa käytänteitä, asioille annettuja merkityksiä, eettisiä käsityksiä, kieltä sekä ihmisten välisiä suhteita. Uskon sävyttämä elämä näyttää kulttuurituotteissa todellisuutena, jossa turva ja kärsimys, kauneus ja rujous, pyhä ja arkinen sekä inhimillinen hyvyys ja pahuus limittyvät. Vaikka aika, paikka sekä vakaumuksen luonne vaihtelevat, kuvauksista voi tunnistaa paljon samaa. Uskonnolliset todellisuudet muovaavat jäsenten keskinäisiä suhteita, yhteyksiä ulkomaailmaan, yhteisön sisäistä sukupuolijärjestystä sekä eettis-moraalista hahmottamistapaa, eli sitä missä ja miten uskon toivotaan näkyvän. Eletyn uskon ja uskonnollisuuden kuvaamiseen on ollut selvä tarve. Näistä lähtökohdista on syntynyt erityislaatuista kaunokirjallisuutta. Pauliina Rauhalan romaanit *Taivaslaulu* (2012) ja *Synninkantajat* (2018), Hanna Pylväisen *We Sinners* (2012) sekä Essi Ahosen *Ainoa taivas* (2018) puhuttelevat myös niitä, joille kuvatut ympäristöt ja niissä syntyvät kysymykset ovat vieraita. Samantasoisena laatutuotteena voi pitää myös nyt arvioitavana olevaa Tara Westoverin teosta *Opintielämä* (*Educated*).

Miksi juuri näissä ympäristöissä syntyy kertomisen tarve? Entä miksi juuri nämä kirjat kiinnostavat ja koskettavat? Ilmiössä lienee kyse pyrkimyksestä saattaa erilaiset maailmankatsomukset ja merkitykset vuoropuheluun toistensa kanssa. Tarve oman osittain suljetun maailman avaamiseen ulkopuolisille perustunee halun katsoa oman todellisuuden rakennusaineita uudesta suunnasta. Se, mikä on ollut itsestään selvää, ei ole sitä enää. Säröt synnyttävät jännitteitä mieleen, suhteisiin, merkityksiin sekä vaikiintuneeseen todellisuuskuvaan.

Tästä tapahtumasarjasta nousee myös Tara Westoverin kertomisen tarve. Kerronnan käynnistyessä kertoja on vielä lapsi, tytär ja sisko, jonka elämä rajautuu omaan perheeseen. Kertomuksen kuluessa kirjoittaja aikuistuu. Hän ponnistaa isänsä romuttamon kausityöntekijän luottoroolista huippuyliopiston stipendiaatiksi, joka lopulta väittelee tohtoriksi. Kaikki tämä tapahtuu yleissivistystä vailla olevalle tytölle, jonka opintietä vanhemmat eivät juurikaan tue. Kertomus sijoittuu Yhdysvaltojen Idahaan. Kirjoittaja kuvaa 1980–2010-luvuille sijoittuvia kasvuvuotiaan sekä perheensä arkea, sisarusuhteitaan, harrastuksiaan, yliopisto-opintojaan ja aikuistumistaan. Teos on herättänyt huomiota ympäri maailmaa. Se on jo nyt käännetty useille kielille, ja sitä on kiiteltu oivaltavuudesta ja kauneudesta sen paikoin raskaasta sisällöstä huolimatta.

Toisin kuin monissa muissa uskonnollisten yhteisöjen kasvukuvauksissa, ympäristöstä puuttuvat pyhyden ja kauneuden elementit, tai ne eivät sijoitu perinteisiin kohtiin. Luonnon kuvausta sekä kauniiden paikkojen, tilaisuuksien

tai hetkien kuvausta on vähän. Läpäisevinä teemoina teoksessa toistuvat tieto ja sen puute, usko ja sen varjot sekä kamppailu hyväksytyksi tulosta ja yhteydestä itselle läheisiin ihmisiin. Jälkimmäinen teema limittyy teoksen loppuosassa kamppailuun tiedosta ja totuudesta.

Teemat ovat samoja kuin monissa muissa uskonnollisissa yhteisöissä, mutta toisaalta niitä voi löytää myös perheistä ja konteksteista, joista uskonnollisuuden tai tiiviin yhteisöllisyyden kaltaiset sidokset puuttuvat. Siksi kirja viekin kysymään, kuvataan-ko siinä niinkään (patologista) uskonnollisuutta tai uskoa vai enemmänkin patologisia ihmisiä ja perhesuhteita. Jos kuvataan lähinnä jälkimmäisiä, selittääkö usko tai uskonnollisuus jollain tavalla ihmisen persoonan ilmenemismuotoja, perhesuhteiden luonnetta tai sitä, mihin suuntaan ne kertomuksen kuluessa kehittyvät?

Westoverin kasvukertomuksessa perheen isä hallitsee sitä, millaisena arkea eletään, samaan tapaan kuin kodin maisemaa hallitsee kaikkialle näkyvä suuri vuori, josta kertoja toistuvasti puhuu. Kaikki tapahtuu isän ympärillä, hänen tahtonsa, pyrkimystensä ja tulkintojensa vaikutuksesta. Isän ristiriitainen lämpö ja arvaamattomuus, ehdottomuus sekä mahtipontinen käsitys oikean totuuden omistamisesta sitovat äidin toimijuutta. Lisäksi ne vaikuttavat lasten todellisuuskuvan hahmottumiseen ja keskinäisiin suhteisiin aikuisuuteen saakka.

Jos vuori on isän kuva, isän itsensä voi puolestaan nähdä kuvana omaksutun uskontulkinnan luonteesta. Se näyttäisi olevan mystistä ja epäselvää, tahmeaa

ja uhkaavaa, sellaista, jolle ei voi mitään ja joka ei ole kommunikotavissa. Usko on jotain suurta, juhallista ja varmaa, jotain joka on ja johon tulee sopeutua. Vanhempien käsitykset uskosta ja elämästä estävät lasten koulunkäynnin ja tuottavat perheeseen toistuvia vakavia onnettomuuksia. Isä ei hyväksy julkista terveydenhuoltoa, lääkkeitä eikä yhteiskunnan asiantuntijoita. Uskovan ei tule olla riippuvainen ulkopuolisesta.

Teoksessa kuvattu sukupuolten välinen työnjako on monille uskonnollisille yhteisöille tuttu: koti ja hoivaan liittyvät tehtävät ovat äidin valtakuntaa, isä taas tulkitsee perheelleen maailmaa ja Jumalan tahtoa. Tyttöjen tehtävä on pukeutua siveästi, valmistautua äitiyteen, opetella arkitaitoja ja joustaa toisten tarpeisiin. Naiseuteen liittyy erityisiä vaaroja ja riskejä uskon kannalta. Ne oikeuttavat valvonnan. Tara elää kodin piirissä, mutta saa toistuvasti kuulla olevansa ”portto”. Kertojan lapsuuden perheessä ja myöhemmin hänen sisarustensa perheissä on paljon lapsia. Lapset ovat ideologisesti merkityksellisiä, mutta käytännössä heidän turvallisuuteensa, tarpeisiinsa ja tulevaisuuteensa ei kiinnitetä huomiota. Toistuvat vakavat onnettomuudet valjastetaan jumalasuhteen manifesteiksi. Koeteltu usko on väkevä. Onnettomuudet vahvistavat isän asemaa yhteisön silmissä. Yhteisön arvostus säilyy ja jopa kasvaa, vaikka perheen sisäisen väkivallan käsittely repii rikki perheenjäsenten väliset suhteet. Perhettä ympäröivät ihmiset näkevät sen, mitä heidän toivotaan näkevän: vahvauskoisen, erityisen perheen.

Kyseessä on tuttu yhteisdynamiikan kuva. Ulkoisen ja

sisäisen kuvan ristiriidat on opittava pitämään piilossa, jokaisen perheenjäsenen on omalla tavallaan hallinnoitava niitä. Hallinnointi syrjäyttää eettisen pohdinnan, vastuun läheisten hyvinvoinnista sekä sen, mitä laki sanoo. Yhteisöön ja perheeseen rakentuu oma laki. Sitä on vaikea haastaa, jos ei ole mahdollisuutta tai rohkeutta katsoa todellisuutta itsenäisesti.

Westover kuvaa tahmeutta, jossa hän yrittää hahmottaa todellisuutta. Oma ajattelu on rakentumassa, mutta ei vielä valmis. Tarve kuulua johonkin on suurempi kuin ymmärrys siitä, mikä on totta tai oikein. Kirjoittaja kuvaa itseään, ajatteluaan ja toimintaansa samalla tinkimättömyydellä kuin muiden. Oma toiminta ei ole muita neuvokkaampaa, vaan heihin sovitettua.

Vaikka kertomuksessa olisi ainekset amerikkalaiseksi menestystarinaksi, teoksen sisältö tai juoni eivät rakenna tämän konseptin varaan. Westover rakentaa moniulotteista ja hienovireistä kuvausta kasvustaan, jossa hän siirtyy totuuden omaksumisesta sen omaksi ottamiseen. Käsiteltävät aiheet ovat tärkeitä ja kerrottavaa, mutta samalla teos taiteilee eettisesti ohuen nuoran

varassa. Kyseessä ovat todelliset ihmiset, kertojan läheiset.

Teoksen tärkein anti sijoittuu totuuden ja uskonnollisuuden välisten suhteiden käsittelyyn. Teemat kietoutuvat toisiinsa, mutta ovat myös erillisiä. Westover kuvaa oivaltavasti yhteisölliseen tulkintaan painottunutta uskonnollisuutta. Uskonnolliset periaatteet ja oppilauseimat nähdään todellisuustulkinnan välineinä ja mahdollisuutena hallita sitä, miten todellisuus hahmottuu toisille. Jumalaan ja oppiin liittyvä sisältö on vähäistä siihen nähden, millaisia uskon merkityksiä arjesta voi tavoittaa. Tärkeintä on saavuttaa varmuus oikean totuuden omistamisesta. Westover havainnollistaa tällaiseen uskonnollisuuteen liittyvää piirrettä kuvatessaan uskonnollisen kirjallisuuden asemaa: Raamattu ja muut uskonnollisesti tärkeät teokset "ovat täydellisiä itsessään". Oleellista ei ole niinkään niiden lukeminen, vaan kunnioittava suhtautuminen niihin.

Opintiellä kuvaa hyvin myös todellisuuden sekä-että-luonnetta. Hyvä ja paha eivät asetu vastakkain vaan usein sisäkkäin, mikä vaikeuttaa asioiden ja toimijuiden hahmottamista. Väkivaltaisen läheinen voi osoittaa avuliai-

suutta ja pitää perheenjäsenensä puolta muita vastaan. Läheinen, jonka eettiseen harkintakykyyn on opittu luottamaan, voi lohduttaa yhdessä hetkessä mutta hylätä toisessa, jos hänen oma asemansa on uhattuna. Yhteisö, joka puhuu yhteydestä, voi olla rikkonainen, kaukainen ja julma, kun siitä etsitään turvaa ja apua.

Opintiellä-teoksessa kuvattu uskonnollisuus vetoaa jäseniinsä varmuudella. Tämä vapauttaa ihmisen ajattelemasta, arvioimasta, kysymästä. Samalla ihmisen minuuden kehitys estyy. Westover pitää maailmankuvan rakentamista minuuden ja elämän keskeisenä tehtävänä. Kyse on mahdollisuudesta arvioida itse ajatuksia, tarinoita ja näkökulmia. Ehdotonta tietämistä olennaisempaa on se, että voi toimia, ajatella, nähdä ja kokea omalla tavallaan: "Vaikka en ole varma, minun ei tarvitse antaa periksi varmuudesta puhuville."

Johanna Hurtig, YTT, TM
Sosiaalityön apulaisprofessori
Lapin yliopisto